

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 5ης Σεπτεμβρίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Διεθνής δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων σε υποθέσεις υποχρεώσεων διατροφής – Κανονισμός (ΕΚ) 4/2009 – Άρθρο 3, στοιχεία α' και δ', και άρθρο 5 – Δικαστήριο επιληφθέν τριών συνυποβληθέντων αιτημάτων σχετικά με το διαζύγιο γονέων ανήλικου παιδιού, τη γονική μέριμνα και την υποχρέωση διατροφής έναντι του παιδιού – Διαπίστωση περί υπάρξεως διεθνούς δικαιοδοσίας σε θέματα διαζυγίου και περί ελλείψεως διεθνούς δικαιοδοσίας σε θέματα γονικής μέριμνας – Διεθνής δικαιοδοσία για την εκδίκαση αίτησης διατροφής – Δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου ενώπιον του οποίου αυτός παρίσταται»

Στην υπόθεση C-468/18,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το *Judecătoria Constanța* (πρωτοδικείο Κωνσταντίας, Ρουμανία) με απόφαση της 11ης Ιουλίου 2018, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Ιουλίου 2018, στο πλαίσιο της δίκης

R

κατά

P,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Prechal, πρόεδρο τμήματος, F. Biltgen, J. Malenovský, C.G. Fernlund (εισηγητή) και L. S. Rossi, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον C. Canțar, καθώς και από τις E. Gane και A. Voicu,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον M. Wilderspin, επικουρούμενο από την D. Calciu, *avocate*,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ρουμανική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 29ης Ιουλίου 2019,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, στοιχεία α' και δ', και του άρθρου 5 του κανονισμού (ΕΚ) 4/2009 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2008, για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής (ΕΕ 2009, L 7, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της R, κατοίκου Ηνωμένου Βασιλείου, και του P, κατοίκου Ρουμανίας, με αντικείμενο αίτημα εκδόσεως διαζυγίου, αίτημα καταβολής διατροφής για τη συντήρηση του ανήλικου παιδιού τους και αίτημα σχετικά με τη γονική μέριμνα.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 5 και 12 του κανονισμού (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1347/2000 (ΕΕ 2003, L 338, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2013, L 82, σ. 63), έχουν ως εξής:

«(5) Για να εξασφαλιστεί η ίση μεταχείριση όλων των παιδιών, ο παρών κανονισμός καλύπτει όλες τις αποφάσεις σε θέματα γονικής μέριμνας, περιλαμβανομένων των μέτρων προστασίας του παιδιού, ανεξάρτητα από οιαδήποτε σχέση με μια γαμική διαδικασία.

[...]

(12) Οι κανόνες [διεθνούς δικαιοδοσίας] που θεσπίζονται δυνάμει του παρόντος κανονισμού περί γονικής μέριμνας επιλέγονται υπό το πρίσμα του συμφέροντος του παιδιού, ειδικότερα δε του κριτηρίου της εγγύτητας. Αυτό σημαίνει ότι κατά πρώτο λόγο [διεθνή δικαιοδοσία θα πρέπει να έχουν] τα δικαστήρια του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του παιδιού, εκτός από ορισμένες περιπτώσεις μεταβολής της διαμονής του παιδιού ή ύστερα από συμφωνία μεταξύ των δικαιούχων της γονικής μέριμνας.»

- 4 Το άρθρο 1 του κανονισμού αυτού ορίζει τα εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου, σε αστικές υποθέσεις που αφορούν:

- α) το διαζύγιο, το δικαστικό χωρισμό ή την ακύρωση του γάμου των συζύγων·
- β) την ανάθεση, την άσκηση, την ανάθεση σε τρίτο, την ολική ή μερική αφαίρεση της γονικής μέριμνας.

[...]

3. Ο παρών κανονισμός δεν εφαρμόζεται:

[...]

ε) στις υποχρεώσεις διατροφής:

[...]».

5 Κατά το άρθρο 2, σημείο 7, του εν λόγω κανονισμού:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

7) Ο όρος “γονική μέριμνα” περιλαμβάνει το σύνολο των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που παρέχονται σε φυσικό ή νομικό πρόσωπο με δικαστική απόφαση, απευθείας από το νόμο ή με ισχύουσα συμφωνία όσον αφορά το πρόσωπο ή την περιουσία του παιδιού. Ειδικότερα ο όρος περιλαμβάνει το δικαίωμα επιμέλειας και το δικαίωμα προσωπικής επικοινωνίας».

6 Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', του ως άνω κανονισμού, διεθνή δικαιοδοσία επί θεμάτων διαζυγίου έχουν τα δικαστήρια του κράτους μέλους της ιθαγένειας των δύο συζύγων.

7 Το άρθρο 8 του κανονισμού 2201/2003 προβλέπει τα εξής:

«1. Τα δικαστήρια κράτους μέλους έχουν δικαιοδοσία επί θεμάτων που αφορούν τη γονική μέριμνα παιδιού το οποίο έχει συνήθη διαμονή σε αυτό το κράτος μέλος κατά τη στιγμή της άσκησης της προσφυγής.

2. Η παράγραφος 1 δεν θίγει τις διατάξεις των άρθρων 9, 10 και 12.»

8 Το άρθρο 12 του κανονισμού αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Παρέκταση [διεθνούς δικαιοδοσίας]», ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Τα δικαστήρια του κράτους μέλους [όπου η διεθνής δικαιοδοσία] ασκείται βάσει του άρθρου 3, για να αποφασίσουν για μια αίτηση διαζυγίου, δικαστικού χωρισμού ή ακύρωσης του γάμου των συζύγων, [έχουν διεθνή δικαιοδοσία] για οιοδήποτε ζήτημα σχετικά με τη γονική μέριμνα το οποίο συνδέεται με την αίτηση αυτή, εφόσον

α) τουλάχιστον ένας από τους συζύγους ασκεί τη γονική μέριμνα του παιδιού και

και

β) η [διεθνής δικαιοδοσία] των εν λόγω δικαστηρίων έχει γίνει ρητώς ή κατ' άλλον ανεπιφύλακτο τρόπο αποδεκτή από τους συζύγους και από τους δικαιούχους της γονικής μέριμνας κατά την ημερομηνία που επελήφθη το δικαστήριο και είναι προς το [υπέρτερο] συμφέρον του παιδιού.

[...]»

Ο κανονισμός 4/2009

9 Ο κανονισμός 4/2009 αποσκοπεί, σύμφωνα με τις αιτιολογικές του σκέψεις 1 και 2, στη θέσπιση μέτρων στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις που έχουν διασυνοριακές επιπτώσεις και στην ενίσχυση, μεταξύ άλλων, της συμβατότητας των κανόνων που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη όσον αφορά τη σύγκρουση νόμων και δικαιοδοσίας.

10 Κατά την αιτιολογική σκέψη 9 του κανονισμού 4/2009:

«Ο δικαιούχος διατροφής θα πρέπει να είναι σε θέση να επιτυγχάνει εύκολα, σε ένα κράτος μέλος, απόφαση που θα είναι αυτομάτως εκτελεστή σε άλλο κράτος μέλος χωρίς να απαιτείται καμία διαδικασία.»

11 Η αιτιολογική σκέψη 15 του κανονισμού αυτού έχει ως εξής:

«Για να διασφαλισθούν τα συμφέροντα των δικαιούχων διατροφής και να ευνοηθεί η ορθή απονομή της δικαιοσύνης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα πρέπει να προσαρμοσθούν οι κανόνες οι σχετικοί με τη διεθνή δικαιοδοσία, όπως απορρέουν από τον κανονισμό (ΕΚ) 44/2001 [του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1)]. Η συνήθης διαμονή του εναγομένου σε τρίτο κράτος δεν θα πρέπει πλέον να αποκλείει την εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων δικαιοδοσίας, και δεν θα πρέπει πλέον να προβλέπεται παραπομπή στους κανόνες δικαιοδοσίας του εθνικού δικαίου. Ενδείκνυται, συνεπώς, να καθορισθεί στον παρόντα κανονισμό σε ποια περίπτωση η δικαστική αρχή κράτους μέλους μπορεί να ασκεί επικουρική δικαιοδοσία.»

12 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, σημείο 10, του εν λόγω κανονισμού, ως «δικαιούχος διατροφής» ορίζεται «κάθε φυσικό πρόσωπο στο οποίο οφείλεται ή εικάζεται ότι οφείλεται διατροφή».

13 Το άρθρο 3 του ίδιου κανονισμού προβλέπει τα ακόλουθα:

«Σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής στα κράτη μέλη, δικαιοδοσία έχει:

- α) το δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου, ή
- β) το δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής, ή
- γ) το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το δίκαιό του για την εκδίκαση αγωγής σχετικά με την προσωπική κατάσταση, όταν η αίτηση διατροφής είναι παρεπόμενη της αγωγής αυτής, εκτός εάν η δικαιοδοσία αυτή βασίζεται αποκλειστικά στην ιθαγένεια ενός των διαδίκων, ή
- δ) το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το δίκαιό του για την εκδίκαση αγωγής σχετικά με τη γονική μέριμνα, όταν η αίτηση διατροφής είναι παρεπόμενη της αγωγής αυτής, εκτός εάν η διεθνή δικαιοδοσία βασίζεται αποκλειστικά στην ιθαγένεια ενός των διαδίκων.»

14 Το άρθρο 5 του κανονισμού 4/2009, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διεθνής δικαιοδοσία που βασίζεται στην παράσταση του εναγομένου ενώπιον του δικαστηρίου», προβλέπει τα εξής

«Πέραν των περιπτώσεων όπου η διεθνή δικαιοδοσία απορρέει από άλλες διατάξεις του παρόντος κανονισμού, το δικαστήριο κράτους μέλους ενώπιον του οποίου ο εναγόμενος παρίσταται αποκτά διεθνή δικαιοδοσία. Ο κανόνας αυτός δεν εφαρμόζεται, εάν η παράσταση έχει ως σκοπό την αμφισβήτηση της διεθνούς δικαιοδοσίας.»

- 15 Το άρθρο 10 του κανονισμού αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Έρευνα της διεθνούς δικαιοδοσίας», ορίζει τα ακόλουθα:

«Το δικαστήριο κράτους μέλους που επιλαμβάνεται υποθέσεως για την οποία δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει του παρόντος κανονισμού διαπιστώνει αυτεπαγγέλτως την έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας του.»

Το ρουμανικό δίκαιο

- 16 Κατά την απόφαση περί παραπομπής, τα ρουμανικά δικαστήρια οφείλουν να εξετάζουν τη δικαιοδοσία τους αυτεπαγγέλτως. Εντούτοις, ενώπιον ρουμανικού δικαστηρίου το οποίο έχει κρίνει ότι έχει διεθνή δικαιοδοσία είναι δυνατό, σε κάθε στάση της δίκης, να προβληθεί από έναν από τους διαδίκους ένσταση έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας, την οποία το δικαστήριο αυτό υποχρεούται να εξετάσει.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 17 Η R και ο P, Ρουμάνοι υπήκοοι, συνήψαν γάμο στις 15 Αυγούστου 2015 στη Ρουμανία. Πρόκειται αντιστοίχως για τη μητέρα και τον πατέρα ενός παιδιού που γεννήθηκε στις 8 Νοεμβρίου 2015 στο Μπέλφαστ (Ηνωμένο Βασίλειο), όπου διέμεναν πριν χωρίσουν.
- 18 Μετά τον χωρισμό τους το 2016, ο P, πατέρας του παιδιού, επέστρεψε στη Ρουμανία, ενώ η R, μητέρα, παρέμεινε με το παιδί στο Μπέλφαστ.
- 19 Στις 29 Σεπτεμβρίου 2016, η R άσκησε αγωγή κατά του P ενώπιον του Judecătoria Constanța (πρωτοδικείου Κωσταντζας, Ρουμανία) με αίτημα την έκδοση διαζυγίου, τον ορισμό της κατοικίας της ως τόπου κατοικίας του παιδιού, την ανάθεση αποκλειστικά σε αυτήν της άσκησης της γονικής μέριμνας και την καταβολή διατροφής από τον P υπέρ του παιδιού.
- 20 Ο P αμφισβήτησε τη διεθνή δικαιοδοσία του ούτως επιληφθέντος αιτούντος δικαστηρίου.
- 21 Βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού 2201/2003, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι είχε διεθνή δικαιοδοσία να επιληφθεί της αιτήσεως διαζυγίου, λόγω της ιθαγένειας των συζύγων.
- 22 Στις 8 Ιουνίου 2017, το εν λόγω δικαστήριο αποφάσισε εντούτοις να διαχωριστεί το αίτημα σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας από τη μητέρα καθώς και σχετικά με τον ορισμό της κατοικίας της ως τόπου κατοικίας του παιδιού από το αίτημα σχετικά με την καταβολή διατροφής υπέρ του παιδιού. Κατά συνέπεια, κινήθηκαν δύο νέες δίκες σχετικά με τα δύο αυτά αιτήματα.
- 23 Όσον αφορά το πρώτο αίτημα, σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας, το αιτούν δικαστήριο, αφού διαπίστωσε ότι δεν πληρούνταν οι προβλεπόμενες στο άρθρο 12, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003 προϋποθέσεις παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, περιλαμβανομένης εκείνης που αφορά το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού, έκρινε ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας. Επιπλέον, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι διεθνή δικαιοδοσία να επιληφθούν του αιτήματος αυτού είχαν, σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού 2201/2003, τα δικαστήρια του Ηνωμένου Βασιλείου, λόγω της συνήθους διαμονής του παιδιού στο κράτος μέλος αυτό από τη γέννησή του. Οι διάδικοι δεν άσκησαν ένδικο μέσο κατά της απόφασης με την οποία το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι στερείται συναφώς διεθνούς δικαιοδοσίας.
- 24 Όσον αφορά το δεύτερο αίτημα, σχετικά με την καταβολή διατροφής από τον πατέρα υπέρ του παιδιού, το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι, βάσει του άρθρου 3, στοιχείο α', του κανονισμού 4/2009, είχε διεθνή δικαιοδοσία λαμβανομένης υπόψη της συνήθους διαμονής του εναγομένου. Το δικαστήριο

αυτό προσθέτει ότι ο P, μολονότι παρέστη ενώπιόν του χωρίς να προτείνει ένσταση έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας ως προς το αίτημα αυτό, ζήτησε, όπως άλλωστε και η R, από το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει στο Δικαστήριο προδικαστικό ερώτημα για το ζήτημα αυτό.

- 25 Το αιτούν δικαστήριο συμμαρμίζει τις αμφιβολίες των διαδίκων επί της διεθνούς δικαιοδοσίας του και διευκρινίζει ότι δύναται, δυνάμει του ρουμανικού δικαίου, να ελέγχει αυτεπαγγέλτως τη δικαιοδοσία του σε κάθε στάση της δίκης. Διερωτάται κατά πόσον από την απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479), προκύπτει ότι, όταν ένα δικαστήριο έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθεί επί της λύσεως του γάμου μεταξύ των γονέων ανήλικου παιδιού και ένα άλλο δικαστήριο έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθεί επί θεμάτων γονικής μέριμνας όσον αφορά το παιδί αυτό, μόνον το δεύτερο αυτό δικαστήριο έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθεί επί της υποχρέωσης διατροφής έναντι του ως άνω παιδιού.
- 26 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι διερωτάται ειδικότερα ως προς τη σχέση μεταξύ του άρθρου 3, στοιχείο α', του κανονισμού 4/2009, που απονέμει διεθνή δικαιοδοσία στο δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου, του άρθρου 3, στοιχείο δ', του κανονισμού αυτού, που απονέμει διεθνή δικαιοδοσία στο δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία σε υποθέσεις γονικής μέριμνας, και του άρθρου 5 του εν λόγω κανονισμού, το οποίο απονέμει διεθνή δικαιοδοσία στο δικαστήριο ενώπιον του οποίου παρέστη ο εναγόμενος χωρίς να προβάλλει ένσταση έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας.
- 27 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Judecătoria Constanța (πρωτοδικείο Κωνσταντίας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Μπορούν οι διατάξεις του άρθρου 3, στοιχεία α' και δ', και του άρθρου 5 του κανονισμού 4/2009, σε περίπτωση που δικαστήριο κράτους μέλους έχει επιληφθεί αγωγής στην οποία σωρεύονται τρία αγωγικά αιτήματα, σχετικά με τη λύση του γάμου των γονέων ανήλικου παιδιού, τη γονική μέριμνα του παιδιού αυτού και την υποχρέωση καταβολής διατροφής προς το ίδιο παιδί, να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι το δικαστήριο που αποφαινεται επί του διαζυγίου, το οποίο είναι συγχρόνως και το δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου και το δικαστήριο ενώπιον του οποίου ο εναγόμενος παρέστη, μπορεί να αποφανθεί επί του αιτήματος καταβολής διατροφής προς το παιδί, μολονότι αποφάνθηκε ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας επί θεμάτων γονικής μέριμνας του εν λόγω παιδιού, ή υπό την έννοια ότι μόνο αρμόδιο να αποφανθεί επί του αιτήματος καταβολής διατροφής είναι το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία επί του αιτήματος που αφορά τη γονική μέριμνα του παιδιού;
- 2) Υπό τις ως άνω περιστάσεις υπό τις οποίες επιλαμβάνεται της υποθέσεως εθνικό δικαστήριο, διατηρεί η αίτηση διατροφής υπέρ του παιδιού τον παρεπόμενο χαρακτήρα της σε σχέση με την αγωγή σχετικά με τη γονική μέριμνα, κατά το άρθρο 3, στοιχείο δ', του εν λόγω κανονισμού;
- 3) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο δεύτερο ερώτημα, είναι προς το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού δικαστήριο κράτους μέλους έχον διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει του άρθρου 3, στοιχείο α', του κανονισμού 4/2009 να εξετάσει αίτηση καταβολής διατροφής από τον γονέα προς το ανήλικο παιδί, γεννηθέν εντός του γάμου του οποίου ζητείται η λύση, μολονότι το δικαστήριο αυτό έχει κρίνει ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας όσον αφορά την άσκηση της γονικής μέριμνας, αποφαινόμενο, με απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου, ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 12 του [κανονισμού 2201/2003];»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

- 28 Με τα τρία προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 3, στοιχεία α' και δ', και το άρθρο 5 του κανονισμού 4/2009 έχουν την έννοια ότι, όταν δικαστήριο κράτους μέλους επιλαμβάνεται τριών αγωγικών αιτημάτων που συνυποβλήθηκαν και αφορούν, αντιστοίχως, το διαζύγιο των γονέων ανήλικου παιδιού, τη γονική μέριμνα του παιδιού αυτού και την υποχρέωση διατροφής έναντι αυτού, το δικαστήριο που αποφαινεται επί του διαζυγίου και το οποίο έκρινε ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματος που αφορά τη γονική μέριμνα διαθέτει, εντούτοις, διεθνή δικαιοδοσία προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματος που αφορά την υποχρέωση διατροφής έναντι του εν λόγω παιδιού, εφόσον είναι επίσης το δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου και το δικαστήριο ενώπιον του οποίου αυτός παρέστη, ή αν έχουν την έννοια ότι το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθεί επί του αιτήματος που αφορά τη γονική μέριμνα του παιδιού μπορεί να αποφανθεί επί του αιτήματος που αφορά την υποχρέωση διατροφής έναντι του ως άνω παιδιού.
- 29 Από το γράμμα του άρθρου 3 του κανονισμού 4/2009, το οποίο φέρει τον τίτλο «Γενικές διατάξεις», προκύπτει ότι αυτό θέτει γενικά κριτήρια για την απονομή δικαιοδοσίας στα δικαστήρια των κρατών μελών τα οποία αποφαινούνται σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής. Τα κριτήρια αυτά είναι εναλλακτικά, όπως αποδεικνύει η χρήση του συμπλεκτικού συνδέσμου «ή», μετά την παράθεση καθενός εξ αυτών (πρβλ. απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, A, C-184/14, EU:C:2015:479, σκέψη 34).
- 30 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, καθόσον ο σκοπός του κανονισμού 4/2009 συνίσταται, όπως προκύπτει από την αιτιολογική του σκέψη 15, στη διασφάλιση των συμφερόντων του δικαιούχου διατροφής, ο οποίος θεωρείται ο ασθενέστερος διάδικος στο πλαίσιο αγωγής που αφορά υποχρέωση διατροφής, το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού παρέχει σε αυτόν τη δυνατότητα, όταν ενεργεί ως ενάγων, να ασκήσει την αγωγή του επιλέγοντας άλλες βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας και όχι την προβλεπόμενη στο άρθρο 3, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Ιανουαρίου 2004, Blijdenstein, C-433/01, EU:C:2004:21, σκέψη 29, καθώς και της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Sanders και Huber, C-400/13 και C-408/13, EU:C:2014:2461, σκέψεις 27 και 28).
- 31 Ο δικαιούχος διατροφής μπορεί, ως εκ τούτου, να ασκήσει την αγωγή του είτε ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου, σύμφωνα με το στοιχείο α' του ως άνω άρθρου 3, είτε ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου της δικής του συνήθους διαμονής, σύμφωνα με το στοιχείο β' του εν λόγω άρθρου, είτε ακόμη, σύμφωνα με τα στοιχεία γ' και δ' του ίδιου άρθρου, όταν η αίτηση διατροφής είναι παρεπόμενη μιας κύριας αγωγής σχετικής με την προσωπική κατάσταση, όπως αγωγής διαζυγίου (στοιχείο γ') ή αγωγής για τη γονική μέριμνα (στοιχείο δ'), ενώπιον του δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία για την εκδίκαση αντιστοίχως της μίας ή της άλλης αγωγής.
- 32 Εξάλλου, το άρθρο 5 του κανονισμού 4/2009 προβλέπει ότι έχει διεθνή δικαιοδοσία το δικαστήριο κράτους μέλους ενώπιον του οποίου παρίσταται ο εναγόμενος, εκτός αν η παράσταση του εναγομένου έχει ως σκοπό την αμφισβήτηση της εν λόγω δικαιοδοσίας. Όπως προκύπτει από τους όρους «[π]έραν των περιπτώσεων όπου η διεθνής δικαιοδοσία απορρέει από άλλες διατάξεις του παρόντος κανονισμού», το άρθρο αυτό προβλέπει βάση δικαιοδοσίας γενικής ισχύος εφόσον, ιδίως, δεν τυγχάνουν εφαρμογής τα κριτήρια του άρθρου 3 του κανονισμού αυτού.
- 33 Επομένως, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, το δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου, ενώπιον του οποίου άσκησε αγωγή ο δικαιούχος διατροφής, έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθεί επί της αίτησης που αφορά υποχρεώσεις διατροφής έναντι του παιδιού δυνάμει του άρθρου 3, στοιχείο α', του κανονισμού 4/2009. Έχει επίσης διεθνή δικαιοδοσία βάσει του άρθρου 5 του κανονισμού αυτού ως δικαστήριο ενώπιον του οποίου ο εναγόμενος αυτός παρέστη χωρίς να προβάλλει ένσταση έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας.

- 34 Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, ωστόσο, να διευκρινιστεί κατά πόσον το γεγονός ότι έκρινε ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματος σχετικά με τη γονική μέριμνα που αφορά, ειδικότερα, την άσκηση της γονικής μέριμνας και το δικαίωμα επιμέλειας, περιλαμβανομένου του τόπου διαμονής του παιδιού, συνεπάγεται ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας προκειμένου να αποφανθεί επί της αίτησης διατροφής υπέρ του παιδιού αυτού.
- 35 Όπως εκτέθηκε στη σκέψη 23 της παρούσας απόφασης, το δικαστήριο αυτό τονίζει ότι έκρινε ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματος σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας, διότι δεν πληρούνταν οι προβλεπόμενες από το άρθρο 12 του κανονισμού 2201/2003 προϋποθέσεις παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας. Εκτιμά επίσης ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού, διεθνή δικαιοδοσία έχουν τα δικαστήρια του Ηνωμένου Βασιλείου, όπου το παιδί έχει τη συνήθη διαμονή του. Εξάλλου, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι τα δικαστήρια του κράτους μέλους αυτού δεν επιλήφθηκαν αιτήματος σχετικού με την άσκηση της γονικής μέριμνας.
- 36 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, στη σκέψη 40 της απόφασης της 16ης Ιουλίου 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479), το Δικαστήριο έκρινε ότι αίτημα σχετικό με τις υποχρεώσεις διατροφής έναντι ανήλικων παιδιών συνδέεται άρρηκτα, ως εκ της φύσεώς του, με την αγωγή σχετικά με τη γονική μέριμνα. Το Δικαστήριο επισήμανε ομοίως, στη σκέψη 43 της απόφασης αυτής, ότι το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφαινεται επί αγωγών που αφορούν τη γονική μέριμνα είναι καλύτερα σε θέση να εξετάζει *in concreto* τα ζητήματα που σχετίζονται με την αίτηση διατροφής παιδιού, καθώς και να προσδιορίζει το ύψος της συγκεκριμένης υποχρέωσης προς τον σκοπό συμβολής στα έξοδα συντήρησης και εκπαίδευσης του παιδιού, προσαρμόζοντάς το με βάση το αν την επιμέλεια του παιδιού έχουν αμφότεροι οι γονείς ή ένας εξ αυτών, το δικαίωμα επικοινωνίας, τη διάρκεια του δικαιώματος αυτού και τα λοιπά πραγματικά στοιχεία σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας τα οποία του υποβάλλονται.
- 37 Βάσει του συλλογισμού αυτού, το Δικαστήριο έκρινε στη σκέψη 48 της εν λόγω απόφασης ότι, σε περίπτωση κατά την οποία δικαστήριο κράτους μέλους επιλαμβάνεται αγωγής για δικαστικό χωρισμό ή ρήξη του συζυγικού δεσμού μεταξύ των γονέων ανήλικου παιδιού και δικαστήριο άλλου κράτους μέλους επιλαμβάνεται αγωγής που αφορά τη γονική μέριμνα του ίδιου παιδιού, ενδεχόμενη αίτηση διατροφής του συγκεκριμένου παιδιού είναι αποκλειστικώς και μόνον παρεπόμενη της αγωγής που αφορά τη γονική μέριμνα, κατά την έννοια του άρθρου 3, στοιχείο δ', του κανονισμού 4/2009.
- 38 Εντούτοις, από την απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479), δεν προκύπτει ότι, όταν, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, το δικαστήριο έχει κρίνει ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας προκειμένου να αποφανθεί επί αγωγής σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας ανήλικου παιδιού και έχει υποδείξει άλλο δικαστήριο ως αρμόδιο να αποφανθεί επ' αυτής, μόνον το τελευταίο αυτό δικαστήριο έχει δικαιοδοσία, σε όλες τις περιπτώσεις, να αποφαινεται επί κάθε αιτήματος που αφορά τις υποχρεώσεις διατροφής έναντι του παιδιού αυτού.
- 39 Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, με την απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015, A (C-184/14, EU:C:2015:479), το Δικαστήριο ερμήνευσε μόνον τα στοιχεία γ' και δ' του άρθρου 3 του κανονισμού 4/2009 και όχι τα λοιπά κριτήρια διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπονται στο άρθρο 3 ή στο άρθρο 5 του κανονισμού αυτού. Τα λοιπά αυτά κριτήρια δεν ασκούσαν επιρροή στην υπόθεση εκείνη, καθότι, σε αντίθεση με τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης της κύριας δίκης, οι σύζυγοι, γονείς των παιδιών που δικαιούνταν διατροφή, είχαν τη συνήθη διαμονή τους στο ίδιο κράτος μέλος με τα παιδιά τους, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 52 των προτάσεών του, και, επιπλέον, ο εναγόμενος είχε παραστεί ενώπιον του επιληφθέντος δικαστηρίου μόνον προκειμένου να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία αυτού.

- 40 Κατά συνέπεια, το γεγονός ότι δικαστήριο έκρινε ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας προκειμένου να αποφανθεί επί αγωγής σχετικά με την άσκηση της γονικής μέριμνας ανήλικου παιδιού δεν θίγει τη διεθνή δικαιοδοσία του να αποφαινεται επί αιτήσεων διατροφής υπέρ του παιδιού αυτού, αν η δικαιοδοσία αυτή μπορεί να θεμελιωθεί, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, στο άρθρο 3, στοιχείο α', του κανονισμού 4/2009, ή ακόμη και στο άρθρο 5 του κανονισμού αυτού.
- 41 Το συμπέρασμα αυτό επιρρωννύεται από την οικονομία και τους σκοπούς του κανονισμού 4/2009.
- 42 Όσον αφορά την οικονομία του κανονισμού 4/2009, ο κανονισμός αυτός προβλέπει, στο κεφάλαιο II με τίτλο «Διεθνής δικαιοδοσία», το σύνολο των εφαρμοστέων κανόνων για τον καθορισμό του δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής. Η αιτιολογική σκέψη 15 του κανονισμού αυτού αναφέρει συναφώς ότι δεν θα πρέπει πλέον να γίνεται παραπομπή στους κανόνες δικαιοδοσίας του εθνικού δικαίου, καθόσον πρέπει να θεωρηθεί ότι οι κανόνες που απορρέουν από τον εν λόγω κανονισμό ρυθμίζουν το ζήτημα εξαντλητικώς.
- 43 Ως εκ τούτου, αν δικαστήριο που έχει επιληφθεί αίτησης διατροφής παιδιού δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία να επιληφθεί αγωγής σχετικά με τη γονική μέριμνα του παιδιού αυτού, πρέπει κατ' αρχάς να εξακριβωθεί αν το δικαστήριο αυτό έχει διεθνή δικαιοδοσία που θεμελιώνεται σε διαφορετική νομική βάση δυνάμει του κανονισμού αυτού (διατάξεις της 16ης Ιανουαρίου 2018, PM, C-604/17, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2018:10, σκέψη 33, και της 10ης Απριλίου 2018, CV, C-85/18 PPU, EU:C:2018:220, σκέψη 55).
- 44 Εξάλλου, επισημαίνεται ότι ο κανονισμός 4/2009 δεν προβλέπει τη δυνατότητα του δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία δυνάμει μιας από τις διατάξεις του κανονισμού αυτού, και έχει συννόμως επιληφθεί μιας υπόθεσης, να απεκδυθεί της δικαιοδοσίας του αυτής υπέρ δικαστηρίου το οποίο, κατά την κρίση του, είναι σε θέση να κρίνει καλύτερα την υπόθεση, όπως προβλέπεται για θέματα γονικής μέριμνας στο άρθρο 15 του κανονισμού 2201/2003.
- 45 Μια τέτοια ερμηνεία ανταποκρίνεται επίσης στον σκοπό του κανονισμού 4/2009, ο οποίος υπομνήσθηκε στη σκέψη 30 της παρούσας απόφασης. Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 59 και 61 των προτάσεών του, ο εν λόγω κανονισμός προβλέπει εναλλακτικά και μη ιεραρχημένα κριτήρια διεθνούς δικαιοδοσίας που δίνουν προτεραιότητα στην επιλογή του ενάγοντος.
- 46 Τη σημασία της επιλογής αυτής με σκοπό την προστασία του δικαιούχου διατροφής απηχεί το Πρωτόκολλο της Χάγης, της 23ης Νοεμβρίου 2007, σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στις υποχρεώσεις διατροφής, που εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2009/941/ΕΚ του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ 2009, L 331, σ. 17), για το οποίο το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι συνδέεται στενά με τον κανονισμό 4/2009 (απόφαση της 7ης Ιουνίου 2018, ΚΡ, C-83/17, EU:C:2018:408, σκέψη 49). Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το πρωτόκολλο αυτό παρέχει de facto στον δικαιούχο διατροφής τη δυνατότητα επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου όσον αφορά την αίτησή του διατροφής, προβλέποντας ότι εφαρμόζεται κατά προτεραιότητα το δίκαιο του δικάζοντος δικαστή και όχι το δίκαιο του κράτους της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής όταν ο δικαιούχος αυτός υποβάλλει την αίτησή του ενώπιον της αρμόδιας αρχής του κράτους της συνήθους διαμονής του υπόχρεου (πρβλ. απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2018, Mölk, C-214/17, EU:C:2018:744, σκέψεις 31 και 32).
- 47 Ερμηνεία του κανονισμού 4/2009 κατά την οποία μόνον το δικαστήριο που έχει διεθνή δικαιοδοσία σε υποθέσεις γονικής μέριμνας έχει δικαιοδοσία να αποφανθεί και επί αίτησης διατροφής ενδέχεται να θίγει τη δυνατότητα αυτή του δικαιούχου διατροφής να επιλέγει όχι μόνον το έχον διεθνή δικαιοδοσία δικαστήριο, αλλά και, συνακολούθως, το εφαρμοστέο δίκαιο όσον αφορά την αίτησή του.
- 48 Σε περίπτωση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, επισημαίνεται ότι η αρχική επιλογή του γονέα ο οποίος εκπροσωπεί το δικαιούχο διατροφής ανήλικο παιδί να υποβάλει το σύνολο των αιτημάτων του ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου προσκρούει στην ένσταση έλλειψης διεθνούς

δικαιοδοσίας που προέβλεπε ο εναγόμενος και στην απόφαση του δικαστηρίου αυτού περί έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας του, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 12 του κανονισμού 2201/2003, όσον αφορά το αίτημα σχετικά με τη γονική μέριμνα.

- 49 Ο γονέας αυτός, δεδομένου του κινδύνου να πρέπει να υποβάλει τα αιτήματά του όσον αφορά τις υποχρεώσεις διατροφής και τη γονική μέριμνα ενώπιον δύο διαφορετικών δικαστηρίων, ενδέχεται να επιθυμεί, προς το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού, να ανακαλέσει την αρχική αίτησή του διατροφής την οποία υπέβαλε ενώπιον του δικαστηρίου που αποφαινεται επί της αίτησης διαζυγίου, προκειμένου το δικαστήριο που έχει δικαιοδοσία για θέματα γονικής μέριμνας να έχει επίσης δικαιοδοσία να αποφανθεί επί της αίτησης διατροφής.
- 50 Ωστόσο, ο εν λόγω γονέας ενδέχεται επίσης να επιθυμεί, προς το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού, να εκδικαστεί η αρχική του αίτηση διατροφής υπέρ του παιδιού από το ίδιο δικαστήριο που θα αποφανθεί επί της αίτησης διαζυγίου, όταν το δικαστήριο αυτό είναι επίσης το δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου.
- 51 Πολλοί λόγοι, όπως αυτοί που αναφέρει ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 65 έως 71 των προτάσεών του, μπορεί να την δικαιολογούν επιλογή αυτή του δικαιούχου διατροφής, ειδικότερα δε η δυνατότητα εφαρμογής του δικαίου του δικάζοντος δικαστή, εν προκειμένω του ρουμανικού δικαίου, η ευχέρεια να εκφραστεί στη μητρική του γλώσσα, το ενδεχομένως χαμηλότερο κόστος της διαδικασίας, η γνώση από το επιληφθέν δικαστήριο των οικονομικών δυνατοτήτων του εναγομένου όσον αφορά την υποχρέωση διατροφής και η ενδεχόμενη απαλλαγή από την υποχρέωση κήρυξης εκτελεστότητας.
- 52 Κατά συνέπεια, στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, στοιχεία α' και δ', και το άρθρο 5 του κανονισμού 4/2009 έχουν την έννοια ότι, όταν δικαστήριο κράτους μέλους επιλαμβάνεται αγωγής η οποία περιλαμβάνει τρία αιτήματα που αφορούν, αντιστοίχως, το διαζύγιο των γονέων ανήλικου παιδιού, τη γονική μέριμνα του παιδιού αυτού και την υποχρέωση διατροφής έναντι αυτού, το δικαστήριο που αποφαινεται επί του διαζυγίου και το οποίο έκρινε ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματος που αφορά τη γονική μέριμνα διαθέτει, εντούτοις, διεθνή δικαιοδοσία προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματος που αφορά την υποχρέωση διατροφής έναντι του εν λόγω παιδιού, εφόσον είναι επίσης το δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου ή το δικαστήριο ενώπιον του οποίου αυτός παρέστη χωρίς να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 53 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπου που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 3, στοιχεία α' και δ', και το άρθρο 5 του κανονισμού (ΕΚ) 4/2009 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2008, για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής, έχουν την έννοια ότι, όταν δικαστήριο κράτους μέλους επιλαμβάνεται αγωγής η οποία περιλαμβάνει τρία αιτήματα που αφορούν, αντιστοίχως, το διαζύγιο των γονέων ανήλικου παιδιού, τη γονική μέριμνα του παιδιού αυτού και την υποχρέωση διατροφής έναντι αυτού, το δικαστήριο που αποφαινεται επί του διαζυγίου και το οποίο έκρινε ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματος που αφορά τη γονική μέριμνα διαθέτει, εντούτοις, διεθνή δικαιοδοσία προκειμένου να αποφανθεί επί του αιτήματος που αφορά την υποχρέωση

διατροφής έναντι του εν λόγω παιδιού, εφόσον είναι επίσης το δικαστήριο του τόπου της συνήθους διαμονής του εναγομένου ή το δικαστήριο ενώπιον του οποίου αυτός παρέστη χωρίς να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του.

(υπογραφές)